

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Є. В. Нестерчук, Я. А. Нестерчук, аспіранти
Уманський національний університет садівництва

Висвітлено історичні витоки та основні напрями наукової дискусії щодо трактування дефініції сталого розвитку. Доведено необхідність розширення органічного виробництва в межах формування механізму сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. Проаналізовано тенденції світового ринку органічної продукції.

Ключові слова: сталий розвиток, органічна продукція, еко-ефективність, агроєкосистема, система сертифікації, державна підтримка.

Розвиток вітчизняної аграрної економіки має ознаки системної трансформації ринкового середовища функціонування усіх господарських структур. Спостерігається зміна головних орієнтирів функціонування виробничих систем у сільському господарстві. Поряд з проблемою ефективного господарювання, що визначає параметри розширеного відтворення, все більшої актуальності набуває проблема пошуку стійкої рівноваги між економічним зростанням та оптимізацією середовища існування людини як основних засад сталого розвитку.

Використання у сільськогосподарському виробництві механічних та біологічних об'єктів визначає особливості цієї галузі, які слугують джерелом пошуку можливостей забезпечення внутрішніх потреб населення країни у якісних та безпечних продуктах харчування, виробництва такої продукції для зовнішнього ринку при збереженні та відтворенні довкілля. Екологічність сільськогосподарського виробництва можна позиціонувати як його конкурентну перевагу, яка практично не використовується вітчизняними аграрними товаровиробниками. Відтак, аграрна наука повинна запропонувати шляхи становлення органічного сегменту в межах формування механізму сталого розвитку сільськогосподарських підприємств.

Методика досліджень. В основу наукової гіпотези дослідження покладено припущення, що розвиток органічного сегменту в сільськогосподарських підприємствах стане основою забезпечення їх сталого розвитку та сприятиме формуванню повноцінного вітчизняного ринку екологічно безпечних продуктів харчування. В основу дослідження покладено діалектичний метод пізнання теоретичних основ сталого розвитку сільськогосподарських підприємств, використано системний підхід до аналізу органічного агровиробництва та ринку органічної продукції.

Результати досліджень. З метою вирішення глобальних проблем гармонізації системи відносин людини і природи, всебічного задоволення потреб людства на Міжнародному форумі з навколишнього середовища і розвитку, що відбувся у Ріо-де-Жанейро у 1992 р., запропоновано парадигму сталого розвитку. Теорія стійкого розвитку економічних систем значно розширена та поглиблена у наукових працях вітчизняних науковців [1, 2, 3]. Учені [4, 5] долучились до формування концепції стійкого розвитку окремих галузей економіки та регіонів. Основою сучасних досліджень з управління сталим розвитком агросфери та сільських територій стали фундаментальні монографічні дослідження О.В. Шубравської та О.Л. Попової [6, 7].

Зарубіжний і вітчизняний досвід соціального захисту особи і суспільства в умовах сталого розвитку узагальнено і систематизовано авторами: О.Ф. Новикова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк, Д.В. Зеркалов, О.Ю. Арламов [8, 9]. Особливості та проблеми формування екологічної складової сталого розвитку висвітлені у працях Б.М. Данилишина, Д.В. Зеркалова [10, 11]. Отже у вітчизняній економічній науці сформовано окремий напрям дослідження проблем сталості розвитку. Зважаючи, що сільськогосподарські підприємства України стають активними учасниками органічного руху, їх розвиток повинен базуватись на ґрунтовних дослідженнях засадничих принципів органічного виробництва у концепції сталого розвитку.

60-ті роки минулого століття позначились виникненням та виходом на домінуючі позиції у розумінні майбутнього людства ідей стійкості. Саме із прийняттям в 1962 р. резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Економічний розвиток та охорона природи» пов'язують початок зміни парадигми глобального розвитку. У 1972 р. На Стокгольмській конференції з навколишнього середовища представники 113 країн створили організацію для реалізації Програми ООН з захисту навколишнього середовища. З 1983 р. В межах ООН діє Всесвітня комісія з навколишнього середовища і розвитку, яка у 1987 р. визначила стійкий розвиток як такий, що «задовольняє потреби нинішнього покоління, не загрожуючи можливості наступних поколінь задовольняти свої потреби» [12, с.6].

Протягом багатьох років точаться термінологічні дискусії щодо адекватності перекладу поняття «sustainable development» та його трактування як стабільного, збалансованого, рівноважного розвитку тощо. Формування теорії стійкого розвитку не обмежується науковою спільнотою, адже у цей процес залучається широке коло зацікавлених осіб. Нагального вирішення потребують проблеми, пов'язані з впливом діяльності людини, переважно виробничої, на оточуючий світ. При цьому сталість розглядається у економічній, екологічній та соціальній складових.

У зарубіжній літературі оптимізація виробництва при мінімальному впливі на природу обґрунтована у концепції еко-ефективності, в основу якої покладено принципи: скорочення матеріаломісткості та енергомісткості продукції; скорочення шкідливих викидів; розширення вторинного використання сировини; стійке раціональне використання відновлювальних ресурсів; збільшення терміну та напрямів корисного використання продукції [13, с. 56].

Необхідність переходу на нову модель аграрного виробництва диктується станом агроєкосистем, у межах яких набули загрозливих масштабів процеси ерозії ґрунтів, засолення, заболочення, безконтрольне використання хімікатів тощо. У таких умовах саме органічне сільське господарство є альтернативою традиційному та стає визначальним сегментом стійкого світу з орієнтацією на створення реальних умов для безперервного забезпечення населення якісними та безпечними продуктами харчування у довгостроковій перспективі.

Міжнародна нормативна база щодо органічного виробництва в сільському господарстві акумульована у Codex Alimentarius Guidelines for the Production, Processing, Labelling and Marketing of Organically Produced Foods (Кодекс Аліментаріус). Окрім розгорнутого визначення органічного сільського господарства у Кодексі дається розгорнута характеристика його умов та наслідків. Міжнародною федерацією органічного сільськогосподарського руху (International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM)) розроблені системоутворюючі принципи та елементи органічного сільського господарства.

Вважаємо, що сільськогосподарську практику, яка забезпечує виробництво сертифікованої згідно міжнародних вимог продукції за умови досягнення стійкості екосистеми та соціальної справедливості можна назвати органічним сільським

господарством. Таке визначення не суперечить міжнародним положенням та визначенням більшості науковців, адже кожна його складова може бути розгорнуто пояснена та розтлумачена.

При цьому мова не йде про простий набір певних елементів виробничої системи, а про встановлення рівноваги між економічним зиском та запобіганням деградації середовища існування людини. Адже ефективність сільськогосподарського виробництва повинна досягатись за умови ресурсо- та енергозбереження, ощадливого використання водних ресурсів та зменшення вимивання з ґрунту поживних речовин, скорочення ерозійних процесів тощо. Такі концептуальні особливості органічного сільського господарства визначають тісний зв'язок його наукових основ з теорією стійкого розвитку.

Органічне виробництво забезпечує стійкість підприємств аграрного сектору у трьох складових. Економічна складова передбачає використання інноваційних наукомістких технологій для збільшення виробництва та підвищення якості органічної продукції, підвищення дохідності. В межах екологічної складової стійкості забезпечується мінімізація шкідливого впливу на агроєкосистему та виробництво безпечної продукції рослинництва і тваринництва. Соціальна стійкість об'єднує вигоди для споживачів екологічно чистих продуктів харчування та сільського населення, стабільно зайнятого у виробництві органічної продукції.

Одним із сегментів світового ринку сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, що характеризується найбільшими темпами зростання в останні роки, є ринок органічної агропродовольчої продукції (рис. 1). Обсяг світового ринку органічної продукції зріс з 33200 млн дол. США у 2005 р. до 67760 млн дол. у 2013 р. При цьому на вітчизняному ринку реалізація органічної продукції становить 2658 тис. дол. США у 2013 р. проти 156 тис. дол. у 2005 р.

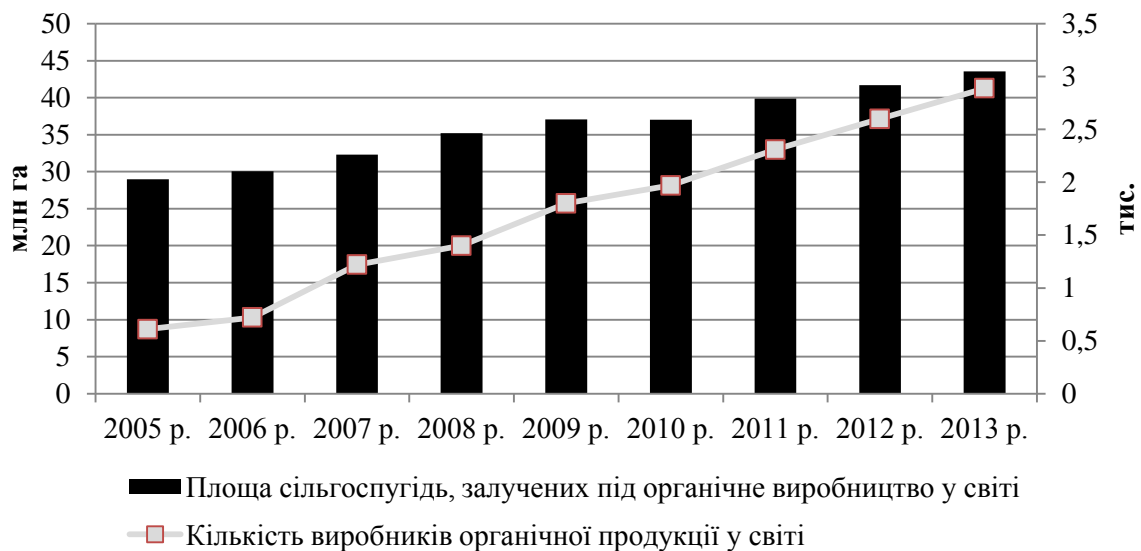

Рис. 1. Розвиток органічного сільського господарства у світі*

*за даними Управління статистики сільського господарства та навколишнього середовища та Управління статистики зарубіжних країн та міжнародного співробітництва

Споживачі органічних продуктів висувають особливі вимоги до їх екологічної безпеки та якісних характеристик. Інформованість споживачів щодо технологій виробництва органічної продукції в розвинутих країнах та довіра до системи

сертифікації такої продукції зумовлюють зростання попиту на більшість її видів, не зважаючи на значне перевищення ціни. За умови еластичного попиту перевищення цін на органічну продукцію вітчизняного виробництва формує попит на неї (табл. 1).

1. Співвідношення цін на окремі види вітчизняної сільськогосподарської продукції*

Продукція	Ціна 1 ц органічної продукції, грн	Ціна 1 ц продукції, вирощеної за традиційними технологіями, грн	Ціновий коефіцієнт
Картопля	17	1,5	11,3
Морква	14	2,6	5,4
Огірки	54	4,5	12,0
Помідори	18	14	1,3
Молоко	24,3	7,2	3,4
Яйця, шт.	3,35	0,9	3,7

*за цінами 2012 р.

Близько 46% реалізованої на внутрішньому ринку України органічної продукції забезпечує реалізація зерна, більше 21% – насіння соняшнику. І хоча кінцева продукція їх переробки реалізується за цінами, що відповідно у 5,9 та 2,8 рази перевищують ціни аналогічних продуктів харчування з традиційної сировини, закупівельні ціни на сировину відрізняються менш ніж у 1,5 рази. Інші види продукції органічного сільського господарства через незначні обсяги виробництва не справляють значного впливу на дохідність підприємств – виробників органічної продукції. Таким чином органічний сегмент сільськогосподарського виробництва вітчизняних аграрних підприємств не є визначальним у формуванні їх доходів та прибутків. За таких умов для вітчизняних сільгосптоваровиробників актуальним стає диверсифікація діяльності.

Досвід, в т.ч. зарубіжний, доводить, що ситуація на ринку органічної продукції не стимулює виробників до екологізації галузей рослинництва і тваринництва. Така ініціатива повинна стимулюватись державою через створення відповідної системи підтримки підприємств – виробників органічної продукції. До прикладу, аграрна політика Європейського Союзу передбачає систему компенсацій за ведення органічного агровиробництва, інвестиційну та маркетингову інформаційно-консультаційну підтримку тощо. Результативність державного та ринкового механізмів регулювання органічного виробництва може бути збільшена засобами сучасних самоврядних формувань його суб'єктів, наділених відповідними правами.

Висновки. Споживання органічних продуктів харчування у світі зростає в середньому на 13% протягом останніх восьми років, тоді як в Україні за цей же період обсяг ринку зріс більш ніж у 17 разів. Подальший розвиток вказаного сектору аграрної економіки пов'язаний зі зміною єдиного загальногосподарського механізму агропромислового виробництва та механізму забезпечення сталого розвитку підприємств – виробників органічної продукції зі специфічними інструментами, методами та засобами їх реалізації.

В таких умовах потребують нагального вирішення проблеми відсутності базових законів щодо регулювання діяльності виробників органічної продукції, а також недосконалої теоретико-методичної бази їх ефективності, створення національної системи сертифікації та стимулювання розвитку органічного сегменту вітчизняного сільськогосподарського виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевчук В.Я. Макроекономічні проблеми сталого розвитку / Шевчук В.Я. — К.: Геопринт, 2006. — 200 с.
2. Білорус О. Г. Глобальний сталий розвиток: [монографія]. / О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко — К.: КНЕУ, 2006. — 488 с.
3. Ризики, безпека, кризи і сталий розвиток в економіці: методології, моделі, методи управління та прийняття рішень: Монографія / Під заг. ред. проф. С.К.Рамазанова. — Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2012. — 948 с.
4. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика: Монографія / Герасимчук З.В. — Луцьк: Надстир'я, 2008. — 528 с.
5. Тарасенко І.О. Сталий розвиток підприємств легкої промисловості: теорія, методологія, практика: Монографія. / І.О. Тарасенко. — К.: КНУТД, 2010. — 390 с.
6. Шубравська О.В. Сталий розвиток агропродовольчої системи України / О.В. Шубравська. — К: Ін-т економіки НАН України, 2002. — 204 с.
7. Попова О. Л. Сталий розвиток агросфери України: політика і механізми / О.Л. Попова. — К.: НАНУ, Ін-т екон. та прогн, 2009. — 352с.
8. Новикова О.Ф. Сталий розвиток промислового регіону: соціальні аспекти: Монографія / О.Ф. Новикова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк та ін. — Донецьк: НАН України, Ін-т економіки промисловості, 2012. — 534 с.
9. Зеркалов Д.В. Соціальні проблеми сталого розвитку: [Електронний ресурс]: Монографія / Д. В. Зеркалов, О.Ю. Арламов. — К.: Основа, 2013. — 550с.
10. Данилишин Б.М. Екологічна складова політики сталого розвитку: Монографія. — Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. — 256 с.
11. Зеркалов Д.В. Проблеми екології сталого розвитку: [Електронний ресурс]: Монографія / Д.В. Зеркалов. — К.: Основа, 2013. — 430 с.
12. Yuill J. Sustainable Development and International Business: Russian-Canadian SME Partnerships / J. Yuill, M. Janovitch, D. Patton. — Calgary: WRI, 2001. — 169 pp.
13. Factors influencing organic-agriculture policies with a special focus on developing countries II: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.fao.org/organicag/faodoc-e.htm.

Одержано 29.04.2015

Аннотація

Нестерчук Е.В., Нестерчук Я.А.

Органическое производство как составляющая устойчивого развития сельскохозяйственных предприятий

Изменение главных ориентиров функционирования производственных систем в сельском хозяйстве, поиск устойчивого равновесия между экономическим ростом и оптимизацией среды обитания человека определяет необходимость поиска путей становления органического сегмента в рамках формирования механизма устойчивого развития сельскохозяйственных предприятий.

Необходимость перехода на новую модель аграрного производства диктуется состоянием агроэкосистем, где в угрожающих масштабах происходят процессы эрозии почв, бесконтрольного использования химикатов и т.д. Именно органическое сельское хозяйство является альтернативой традиционному и становится

определяющим сегментом устойчивого мира с ориентацией на создание реальных условий для бесперебойного обеспечения населения качественными и безопасными продуктами питания в долгосрочной перспективе.

Сельскохозяйственную практику, которая обеспечивает производство сертифицированной согласно международным требованиям продукции при условии достижения устойчивости экосистемы и социальной справедливости, можно назвать органическим сельским хозяйством. Рассматриваем его не как простой набор определенных элементов производственной системы, а как обеспечение равновесия между экономической выгодой и предотвращением деградации среды обитания человека.

Эффективность сельскохозяйственного производства должна достигаться в условиях ресурсо- и энергосбережения, экономии водных ресурсов и уменьшения вымывания из почвы питательных веществ, сокращения процессов эрозии. Органическое производство обеспечивает устойчивость предприятий аграрного сектора в трех составляющих: экономической, экологической и социальной. Потребление органических продуктов питания в мире растет в среднем на 13% ежегодно за последние восемь лет, в Украине за этот же период объем рынка вырос в 17 раз.

В таких условиях требуют неотложного решения проблемы отсутствия базовых законов, регулирующих деятельность производителей органической продукции, а также несовершенной теоретико-методической базы их эффективности, создания национальной системы сертификации и стимулирования развития органического сегмента отечественного сельскохозяйственного производства.

Ключевые слова: *устойчивое развитие, органическая продукция, эко-эффективность, агроэкосистема, система сертификации, государственная поддержка.*

Annotation

Nesterchuk E.V., Nesterchuk Ya.A.

Organic production as a part of sustainable development of agricultural enterprises

Changing of the main guides of production systems functioning in agriculture in search of stable balance between economic growth and the optimization of human habitat determines the need to find ways of organic segment development within the formation of the mechanism of sustainable development of agricultural enterprises.

The need to move to a new model of agricultural production is dictated by the agro-ecosystems status, according to which soil erosion processes acquire threatening scale, uncontrolled use of chemicals and so on. Organic agriculture is an alternative to traditional, it became a defining segment of sustainable world with a focus on creating real conditions for uninterrupted providing the population with high-quality and safe food in the long run.

Agricultural practice, which provides production of products certified according to international standards, subject to the stability of ecosystem and social justice, can be called organic agriculture. We consider it not as a simple set of specific elements of the production system, but as a balance between economic gain and prevention of degradation of human habitat.

The efficiency of agricultural production must be achieved subject to resource and energy efficiency, economical use of water resources and reduction of leaching of soil nutrients, reduction of erosion processes and so on. Organic production ensures the

stability of the agricultural sector enterprises in three components: economic, environmental and social. The consumption of organic food in the world is growing by 13% over the past eight years, while in Ukraine during the same period, the market volume increased more than 17 times.

Under these conditions the problems of lack of basic laws for the regulation of organic production producers activity and imperfect theoretical and methodological base of their efficiency, creating a national system of certification and stimulation of development of organic segment of the domestic agricultural producer require urgent solution.

Key words: *sustainable development, organic products, eco-efficiency, agro-ecosystem, certification system, state support.*

УДК 657

НАУКОВІ АСПЕКТИ ТА ПРАКТИЧНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ

**Н.В. Оляднічук, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва**

Розглянуто законодавчо-нормативне забезпечення фінансового обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій. Проаналізовано актуальні питання наукового і навчального характеру при формуванні фахівців обліково-економічного напрямку. Досліджено проблемні ділянки практичного призначення фінансового обліку. Обґрунтовано необхідність удосконалення нормативно-правової бази фінансового обліку та узгодженість її з практичним застосуванням.

Ключові слова: *фінансовий облік, нормативно-правова база, об'єкти фінансового обліку, активи і зобов'язання.*

Реформування бухгалтерського обліку в Україні та його адаптація до міжнародних стандартів орієнтовані на створення дієвих ринкових механізмів господарювання. Діяльність господарюючих суб'єктів за період незалежної України передбачає вирішення основних завдань бухгалтерського обліку:

- ✓ контроль за наявністю та рухом майна; використанням матеріальних і фінансових ресурсів; виконанням зобов'язань;
- ✓ використання внутрішньогосподарських резервів з метою запобігання негативним явищам у господарській та фінансовій діяльності підприємств;
- ✓ формування повної та достовірної інформації про господарські процеси і результати діяльності підприємства, необхідної для зовнішніх і внутрішніх користувачів.

Дослідження актуальних питань фінансового обліку завжди знаходилися в центрі уваги науковців. Наукові здобутки мають неабияку цінність, проте реформування вітчизняної системи бухгалтерського обліку та звітності в Україні, а також їх адаптація до міжнародних вимог потребують постійного вивчення та удосконалення облікового процесу на кожному його етапі, починаючи з навчального процесу та враховуючи реалії практичної діяльності.

Метою статті є дослідження чинної законодавчо-нормативної платформи фінансового обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій та